

سنت عزاداری و منقبت خوانی

در تاریخ شیعه امامیه

با مقدمه

محمود تقی زاده داوری

سنت عزاداری و منقبت‌خوانی در تاریخ شیعه امامیه
 نویسنده: مؤسسه فرهنگی شیعه‌شناسی با مقدمه محمود تقی‌زاده‌دآوری.
 تهران، مؤسسه شیعه‌شناسی، ۱۳۸۴، ۱۴۴ ص.
 ISBN: 964-95558-3-8 ۱۰۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
 کتابنامه به صورت زیرنویس.
 نمایه.

۱. حسین بن علی علیه السلام، امام سوم، ۴-۶۱ ق. سوگواری‌ها.
 ۲. سوگواری‌ها، ایران، تاریخ.
 الف. تقی‌زاده دآوری، محمود، ۱۳۳۲، مقدمه نویسنده.
 ب. مؤسسه فرهنگی شیعه‌شناسی.

۲۹۷/۷۴ BP ۲۶۰/۳/س۸۶
 م۸۴-۶۹ کتابخانه ملی ایران

سنت عزاداری و منقبت‌خوانی در تاریخ شیعه امامیه

ناشر: شیعه‌شناسی
 نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۸۴
 چاپ و صحافی: اسره
 شمارگان: ۲۵۰۰ نسخه
 قیمت: ۱۰۰۰۰ ریال

ISBN 964-95558-1-1

شابک: ۹۶۴-۹۵۵۵۸-۱-۱

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

info@shistu.org

پست الکترونیک:

www.shistu.org

پایگاه اطلاع‌رسانی:

فهرست مطالب

۹	 مقدمه
شیعه امامیه و عزاداری امام حسین علیه السلام از آغاز تا عصر صفوی	
۱۵	 مقدمه
۱۵	 عزاداری در سیره رسول الله صلی الله علیه و آله
۱۶	 عزاداری برای مادر امیرالمؤمنین علیه السلام
۱۸	 عزاداری برای حمزه سیدالشهدا
۱۹	 عزاداری حادثه عاشورا
۲۱	 عزاداری در قلب دشمن
۲۲	 دشمنان و عزاداری حسینی
۲۴	 تأملی بر این گزارشات
۲۵	 حقایق تاریخی
۲۸	 ادامه عزاداری بنی هاشم
۳۴	 امامان شیعه علیهم السلام و عزاداری امام حسین علیه السلام
۳۴	 امام سجاده علیه السلام در سوگ پدر
۳۵	 ظهور اقراء روضه خوان
۳۶	 امام باقر علیه السلام و عزاداری امام حسین علیه السلام
۳۷	 امام جعفر صادق علیه السلام و عزاداری امام حسین علیه السلام
۳۹	 عزاداری امام حسین علیه السلام در محضر امام رضا علیه السلام
۴۱	 نگرش معصومان علیهم السلام درباره اهداف و کیفیت عزاداری
۴۳	 رعایت ضوابط دینی
۴۵	 تحولات عزاداری در عهد آل بویه

سنت عزاداری حسینی و منقبت‌خوانی در میان مسلمانان

مقدمه	۵۷
عزاداری و پیشگویی پیامبر ﷺ درباره امام حسین ﷺ	۵۷
امانت پیامبر ﷺ نزد ام سلمه	۵۹
منقبت‌خوانی و عزاداری، یک سنت مشترک	۶۰
نخستین سوگواری‌ها پس از عاشورا	۶۱
عزاداری خاندان یزید	۶۲
اهل بیت و عزاداری سیدالشهدا ﷺ	۶۲
تأثر دشمنان از سوگواری بنی‌هاشم	۶۴
عزاداری حسینی در گفتار و رفتار معصومان ﷺ	۶۵
شاعران مسلمان و عزاداری اهل بیت ﷺ	۶۸
خراسان و عزاداری برای اولاد حسین ﷺ	۷۱
حضور امام رضا و هدایت عزاداری‌ها	۷۳
گونه عزاداری در قرون نخستین اسلامی	۷۷
مورخان اهل سنت و گزارش عاشورا	۷۷
عزاداری در عصر آل بویه (۴۴۷-۳۳۴ ق.)	۷۸
نخستین شاعران فارسی مرثیه‌سرا	۸۰
غزنویان و عزاداری سیدالشهدا	۸۲
عزاداری در نظامیه بغداد	۸۹
مقتل‌نویسی در میان اهل سنت	۹۱
ادامه عزاداری در خراسان و ماوراءالنهر	۹۲
گریه شام بر حسین در آستانه حمله مغول	۹۵
تیهوریان و فراگیری عزاداری (۹۱۱-۷۸۲ ق.)	۹۵
کمال‌الدین ملاحسین واعظ کاشفی (م ۹۱۰)	۹۷
فخرالدین علی صفی کاشفی (م ۹۳۹)	۹۹
منقبت‌خوانی و مداحی	۱۰۰
درخواست ایراد خطبه به نام دوازده امام	۱۰۲
نورالدین عبدالرحمان جامی (۸۸۹-۸۱۷)	۱۰۳
دربار تیموری و مراسم عزاداری	۱۰۴

عزاداری اهل سنت پس از تیموریان (از قرن یازدهم تاکنون)	۱۰۶
ایران و عزاداری عمومی	۱۰۷
عصر قاجاریه و رواج تعزیه	۱۰۹
آسیای میانه و عزاداری سیدالشهدا	۱۱۰
عزاداری در شبه قاره و جنوب شرق آسیا	۱۱۳
جنوب شرق آسیا	۱۱۸
افغانستان و عزاداری حسینی	۱۱۹
مرقد امامزاده یحیی بن زید بن علی بن الحسین علیه السلام	۱۲۵
عزاداری کردهای سنی مذهب	۱۲۶
عزاداری در قلمرو عثمانی	۱۳۱
شمال آفریقا	۱۳۴
عزاداری در قفقاز	۱۳۵
نمایه	۱۳۷

مقدمه

شیعه به عنوان یک جمعیت مسلمان دارای اشتراکات عمده‌ای در آموزه‌ها و آئین‌ها با سایر مسلمانان است. به الله به عنوان خدای واحد جهان معتقد است؛ به نبوت و رسالت پیامبر اسلام ﷺ و نیز به زندگی اخروی، ایمان دارد؛ و قرآن را وحی تحریف‌ناشده الهی تلقی می‌کند. همانند سایر مسلمین نماز پنج‌گانه روزانه می‌گذارد؛ در ماه رمضان روزه می‌گیرد؛ در ماه ذی‌الحجه به طواف کعبه در مکه مکرمه می‌رود؛ زکات مال می‌دهد؛ در راه خدا جهاد می‌کند؛ امور معروف را رواج می‌دهد از منکرات جلوگیری می‌نماید.

شیعیان در عین حال به عنوان یک شاخه مذهبی در درون مذاهب اسلامی، از عقاید و اعمال متمایزی نیز برخوردارند. به خدای عادل اعتقاد دارند و به امامت و ولایت ذریه پاک پیامبر اسلام ﷺ به عنوان اوصیای او معتقدند. خمس مال و دارایی می‌دهند؛ به زیارت بقاع شریف امامان شیعه در حجاز و عراق و ایران می‌روند؛ در سالروز ولادت آن‌ها جشن می‌گیرند و منقبت‌خوانی می‌کنند و در سالگرد شهادت آن‌ها، بر مصائب و آلام وارده بر آن‌ها توسط سایر مسلمانان، مجالس تعزیت می‌گیرند و سوگواری می‌کنند.

بدون تردید شیعه امامیه را می‌توان عاطفی‌ترین فرقه اسلامی تلقی نمود که عشق، ایثار، عاطفه و محبت سرشارش نسبت به پیامبر بزرگ و خاندان پاک او را همواره در طول تاریخ نمودار ساخته است. جلوه‌های این شور و شعف شدید نسبت به رهبران دینی را در مراسم شب‌های قدر، عزاداری‌های محرم و صفر، سوگواری‌های وفات پیامبر ﷺ و فاطمه زهرا علیها السلام، جشن‌های مبعث، و نیمه شعبان و غدیر می‌توان مشاهده نمود. در واقع می‌توان به روشنی اظهار داشت که شیعیان جماعتی هستند که با محبت به اولیای خدا، پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله و خاندان او زنده‌اند، در این راه بذل مال و جان می‌کنند، از خانه و کاشانه و راحتی و آسایش می‌گذرند، هیئت و دسته و گروه و انجمن تشکیل می‌دهند، خانه به خانه،

محلّه به محلّه و شهر به شهر می‌گردند و در همه جا از خاطرات و شرح حال علی علیه السلام و اولاد علی علیه السلام نقل مجالس می‌کنند.

به هر تقدیر، هر قوم و قبیله‌ای، آداب، عادات، سنن، رسوم، شعائر، مناسک، عقاید، ارزش‌ها، نگرش‌ها، هنجارها و نمادهای خود را با راه‌های گوناگون به فرزندان خود و نسل‌های بعدی انتقال می‌دهد. گاه به طور شفاهی، گاه به طور عملی و گاه به شیوه مکتوب و ثبت شده. این امر از نشانه‌های علاقه آن قوم نسبت به سنت‌های آباء و اجدادی، میراث تاریخی، فرهنگ بومی و هویت تمدنی خود می‌باشد.

از جمله آئین‌های مذهبی شیعیان، صرف‌نظر از زبان، جغرافیا، نژاد و قومیت، پای‌بندی شدید آن‌ها به سنت سوگاری سالار شهیدان حضرت اباعبدالله الحسین علیه آلاف التحية والثناء و همچنین مدح و ثناخوانی آن‌ها در تمجید اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله و امامان شیعه است. این سنت حسنه ریشه‌های تاریخی دراز و کهن دارد، و به زمان حضور امامان شیعه علیهم السلام و اهتمام آن‌ها به برگزاری مجالس عزای امام حسین بن علی علیه السلام بازمی‌گردد. این سیره سپس تداوم یافته و قرن به قرن و نسل به نسل تا به امروز - البته با اختلاف در درجه شدت و جدّت، در کثرت و قلت، یک آئین جمعی وسیع و یا در تجمع‌های خانگی محدود - حفظ گردیده است.

کتاب حاضر از دو مقاله ترکیب یافته است. مقاله اول که توسط صدیق ارجمند، استاد گرانمایه معاصر دکتر صادق آئینه‌وند برای مؤسسه شیعه‌شناسی ارسال شده، در واقع جزوه تحقیق دوره دکتری جناب آقای دکتر حسین پوراحمدی می‌باشد که برای استاد ارجمندشان تهیه شده است. مقاله دوم نیز در واقع بخشی از کتاب «پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران» نوشته دانشمند و سیاستمدار برجسته شیعی معاصر، دکتر علی اکبر ولایتی است که با اجازه جناب ایشان مورد استفاده مؤسسه شیعه‌شناسی قرار گرفته است. محقق ارجمند جناب حجة الاسلام عبدالمجید ناصری داودی در تهیه این بخش، مساعدت شایسته‌ای داشته‌اند.

در پایان از همه دست‌اندرکاران تدوین و نشر این کتاب صمیمانه قدردانی می‌نمایم. از

آقایان محمد عاملی، علی تقی‌زاده داورى، و محمدکاظم آزرم نیز که تلاش فراوانی در هموار ساختن مسیر نشر این اثر داشته‌اند، سپاسگزاری می‌کنم.

بر سنت سلف صالح خود تأسی می‌جوئیم و راه و رسم سنت پیویای عزاداری و منقبت‌خوانی آنان را زنده نگه می‌داریم. بارخدايا، تو خود واقفی که امروز بیش از هر زمان دیگر شیعیان در معرض تهدید مخالفان جاهل هم دین (وهابیان آدمکش) و دشمنان آگاه ناهم دین (امریکایی‌های حقّه‌باز و اسرائیلی‌های جنایتکار) قرار دارند. تو آنان را از خفا به علن آوردی، و از ذلت به عزت، و از حقارت به دولت رساندی. اکنون نیز این حمایت را تداوم بخش و شیعیان عراق و افغانستان و حجاز و بحرین و لبنان و ... همه عالم را همچون شیعیان بلند قامت ایران به عزت بندگی خود و آزادی از نظام سلطه جهانی دین‌ناگرای حاکم مفتخر فرما. آمین یا رب العالمین.

محمود تقی‌زاده داورى

۸۳/۱۱/۱۷